

חמשה עינים ביום כיפור

(1) ויקרא פרק טז פסוקים כט - לב

2 יומא דף עג עמוד ב

משנה. יום הכפורים אסור באכילה, ובשתיה, וברחיצה, ובסיכה, ובנעילת הסנדל, ובתשמיש המטה והמלך והכלה ירחצו את פניהם, והחיה תנעול את הסנדל, דברי רבי אליעזר, וחכמים אוסרין. האוכל ככותבת הגסה, כמוה וכגרעיניתה, והשותה מלא לוגמיו - חייב. כל האוכלים מצטרפין לככותבת, וכל המשקין מצטרפין למלא לוגמיו. האוכל ושותה אין מצטרפין.

3 רש"י יומא דף עג עמוד ב

יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וכו' - מפרש בגמרא דכל הני איקרו עינוי, וגבי יום הכפורים חמשה עינויים כתיבי, והני חמשה הוו דשתיה בכלל אכילה. מלך - דרכו ושבחו להיות נאה שנאמר (ישעיהו לג) מלך ביפיו תחזינה עיניך. והכלה - צריכה נוי עד שתחבב על בעלה, וכל שלשים יום לחופתה היא קרויה כלה. והחיה - יולדת. תנעול את הסנדל - שהצנה קשה לה. דברי רבי אליעזר - אכולהו קאי מלך וכלה וחיה.

4 יומא דף עט עמוד א

אמר רבה אמר רב יהודה: כותבת הגסה שאמרו - יתירה מכביצה, וקים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה, בציר מהכי - לא מיתבא דעתיה.

5 רש"י יומא דף עט עמוד א

קים להו לרבנן וכו' - ואף על גב דכל שיעור אכילת איסור בכזית היא הני מילי היכא דכתיבה אכילה, אבל הכא אשר לנה כתיב, וכל כמה דלא מיתבא דעתיה ענוי הוא.

6 יומא דף עד עמוד א

וכל היכא דוהתניא: אף על פי שאמרו אסור בכולן, לא אמרו ענוש כרת אלא על האוכל ושותה ועושה מלאכה בלבד!.....דתנו רבה ורב יוסף בשאר סיפרי דבי רב: מניין ליום הכפורים שאסור ברחיצה בסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה - תלמוד לומר שבתון - שבות.

7 יומא דף עד עמוד ב

תנו רבנן: תענו את נפשתיכם, יכול ישב בחמה או בצנה כדי שיצטער, תלמוד לומר וכל מלאכה לא תעשו. מה מלאכה - שב ואל תעשה, אף ענוי נפש - שב ואל תעשה.דבי רבי ישמעאל תנא: נאמר כאן ענוי ונאמר להלן ענוי, מה להלן ענוי רעבון - אף כאן ענוי רעבון....המאכלך מן במדבר למען ענתך, רבי אמי ורבי אסי; חד אמר: אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו, וחד אמר: אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל. אמר רב יוסף: מכאן רמז לסומין שאוכלין ואין שבעין.

8 שפת אמת יומא דף עד עמוד ב

בגמ' דבי ר"י תנא נאמר כאן עינוי כו', לכאורה קשה לפ"ז דאכילת המן איקרי עינוי א"כ בזמן שהיו ישראל במדבר ה' ראוי להיות מותר להם לאכול המן ביו"כ, [איברא דלפמ"ש בס' תוס' יוה"כ דהא דכתי' ויענך וירעיבך פי' קודם שירד להם המן שלא יה' להם מה לאכול א"ש, אך ז"א אלא לפי' הרמב"ן בפ' עקב אבל לפמ"ש בעלי התוס' שם משמע כפשוטו דאכילת המן גופא נקרא רעבון וכ"כ הראב"ע שם שוב קשה כנ"ל]

9 יומא דף עו עמוד א

אסור באכילה. הני חמשה ענוין כנגד מי? אמר רב חסדא: כנגד חמשה ענוין שבתורה

יומא דף עז עמוד ב

תנו רבנן: אסור לרוחץ מקצת גופו ככל גופו, ואם היה מלוכלך בטיט ובצואה - רוחץ כדרכו ואינו חושש. אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו, ואם היה חולה או שהיו לו חטטין בראשו - סך כדרכו ואינו חושש...תנו רבנן: ההולך להקביל פני אביו או פני רבו, או פני מי שגדול ממנו - עובר עד צוארו במים, ואינו חושש....רבא שרא לבני עבר ימינא למעבר במיא לנטורי פירי.

10) חידושי הריטב"א יומא דף עג עמוד ב

יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה. פי' אסור מן התורה באכילה ושתיה... ורחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה אינם אסורים אלא מדרבנן ולפיכך אין בהם כרת כדאיתא בברייתא, ואף על גב דאמרין בגמרא חמשה עיניין כתיבי אסמכתא דרבנן הוא, ותדע שהרי הקלו ברחיצה לעבור במים משום נטורי פירי, ואמרו המלך והכלה ירחצו את פניהם, והתירו נעילת הסנדל משום צנה לחיה, ובסיכה התירו לו חטטין בראשו להיות סך כדרכו

11) רא"ש יומא פרק ח סימן א

פי' ר"י דהני דרשות אסמכתא בעלמא נינהו וכל הני עיניין מדרבנן חוץ מאכילה ושתיה. דהכי משמע לישנא דגמרא דקאמר הני עיניין כנגד מי ולא קאמר מנא לן או מהיכא נפקא אבל כנגד מי משמע ששואל אם יש להן שום רמז מן התורה.

12) בית הבחירה (מאירי) יומא דף עז עמוד ב

רחיצה שאמרו לא סוף דבר בכל גופו אלא אסור לרחוץ מקצת גופו ככל גופו ואם היה מלוכלך בטיט או צואה רוחץ מקום הטינופת כדרכו ואינו חושש ואם היה כל גופו מלוכלך טובל כל גופו ואינו חושש שאין האיסור אלא במתכוין להנאה ותענוג

13) הר"ן על הרי"ף יומא דף א עמוד א

וקשיא לי מדתני' בגמרא [דף עד א] אף על פי שאמרו אסור לא אמרו ענוש כרת אלא על האוכל ועל השותה ועושה מלאכה בלבד ואם איתא דהני ענויי אחריני מדרבנן בעלמא נינהו היכי שייך למימר בהו ולא אמרו ענוש כרת דהא אפי' איסורא דאורי' נמי ליכא לפיכך היה נראה לי דכולהו מדאורייתא נינהו אלא דכיון דלאו בכלל ענויי דכתיבי בקרא בהדיא באורייתא נינהו אלא מרבויא דשבתון אתו וכדאיתא בגמרא קילי טפי ומסרן הכתוב לחכמים והן הקלו בהן כפי מה שראו והתירו כל שאינו נעשה לתענוג